מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

לא יגרע מצדיק עיניו. נותן עיניו במעשה הצדיקים לשלם להם (ג) אף לימים רבים מדה במדה: **זכתה ויצא ממנה שאול.** שהיה לנוע: **זכה ויצאת ממנו אסתר.** בתרגום של מגילה[1] מייחס מרדכי ועושהו עשירי לשאול ומשאול עד בנימין וכתיב היא אסתר בת דודו ואין לו[2] ראיה אחרת בכתובים שיצאה משאול: **מסרתן.** ללאה והוא לניעות שלא יתפרסם הדבר שמסר לה סימנין: **שנאמר לא יגרע מצדיק עיניו.** וסיפיה דקרא ויושיבם לנצח ויגבהו והיינו גדולה לדורות: **ואם הגים דעתו כו'.** הכי סמכי קראי ויושיבם לנצח ויגבהו ואם אסורים בזקים על ידי שמגדיהן עצמן באין לידי עניות ויסורים: **וטובלת.** מחמת נקיות שלא תהא מאוסה לצדיק משכיבתו של אחשורוש: **אדון על עבדיו.** ויקצוף פרעה על שני סריסיו[3]: **לשון טורסי.** שם מקום: **לא ראינו שינה.** ממון שהיתה חביבה עליו היה מרבה בתשמיש ונמא לשתות: **משמרתי ומשמרתך.** אתה ממונה על עבודה אחת ואני ממונה על עבודה אחרת: **ה"ג אחר הדברים האלה גדל המלך[4] את המן וגו'.** בתר בגתן ותרש כתיב: וקא בעי הש"ס אחר מאי. מה הועיל עליו[5] הכתוב שלא גידלו עד שבא מעשה הזה: **אחר שברא** הקדוש ב"ה **רפואה למכה.**

א) לא יגרע מצדיק עיניו בשכר צניעות שהית' בה ברחל זכתה ויצא ממנה שאול ובשכר צניעות שהיה בו בשאול זכה ויצאת ממנו אסתר [6] ומאי צניעות היתה בה ברחל דכתיב ב) ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא וכי אחי אביה הוא והלא בן אחות אביה הוא אלא [7] אמר לה מינסבת לי אמרה ליה אין מיהו אבא רמאה הוא ולא יכלת ליה אמר לה (ג) אחיו אנא ברמאות אמרה ליה ומי שרי לצדיקי לסגויי ברמיותא אמר לה אין[8] ג) עם נבר תתבר ועם עקש תתפל אמר לה ומאי רמיותא אמרה ליה אית לי אחתא דקשישא מינאי ולא מנסיב לי מקמה[9] מסר לה סימנים כי מטא ליליא אמרה השתא מיכספא אחתאי מסרתינהו ניהלה והיינו דכתיב ד) ויהי בבקר והנה היא לאה מכלל דעד השתא לאו לאה היא אלא מתוך סימנין שמסרה רחל ללאה לא הוה ידע עד השתא לפיכך זכתה ויצא ממנה שאול ומה צניעות היתה בשאול דכתיב ה) ואת דבר המלוכה לא הגיד לו אשר אמר שמואל (ג) זכה ויצאת ממנו אסתר ו) ואמר רבי אלעזר כשהקב"ה פוסק גדולה לאדם פוסק לבניו ולבני בניו עד סוף כל הדורות שנאמר א) ויושיבם לנצח ויגבהו (וגו') ואם הגים דעתו הקב"ה משפילו שנאמר ז) ואם אסורים בזקים וגו'. ח) ואת מאמר מרדכי אסתר עושה אמר רבי ירמיה שהיתה מראה דם נדה לחכמים ט) כאשר היתה באמנה אתו אמר רבה בר לימא (משמיה דרב[10]) שהיתה עומדת מחיקו של אחשורוש וטובלת ויושבת בחיקו של מרדכי י) בימים ההם ומרדכי יושב בשער המלך קצף בגתן ותרש אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הקציף הקב"ה אדון על עבדיו לעשות רצון צדיק ומנו יוסף שנאמר יא) ושם אתנו נער עברי וגו'[11] עבדים על אדוניהן לעשות נס לצדיק ומנו מרדכי [א] דכתיב יב) ויודע הדבר למרדכי וגו' יג) אמר רבי יוחנן בגתן ותרש [12] שני טרסיים הוו והיו מספרין בלשון טורסי ואומרים מיום שבאת זו לא ראינו שינה בעינינו בא ונטיל ארם בספל[13] כדי שימות והן לא היו יודעין כי מרדכי מיושבי לשכת הגזית היה והיה יודע בשבעים לשון אמר לו והלא אין משמרתי ומשמרתך שוה אמר לו אני אשמור משמרתי ומשמרתך והיינו דכתיב כ) ויבקש הדבר וימצא שלא נמצאו במשמרתן[14]. ל) אחר הדברים האלה (אחר מאי[15]) אמר רבא אחר שברא הקב"ה רפואה למכה דאמר ר"ל אין הקב"ה מכה את ישראל אא"כ בורא להם רפואה תחילה שנאמר מא) כרפאי לישראל ונגלה עון אפרים אבל אומות העולם אינו כן מכה אותן ואח"כ בורא להם רפואה שנאמר מב) ונגף ה' את מצרים נגוף ורפוא[16] מג) ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו אמר רבא בתחילה במרדכי לבדו ולבסוף בעם מרדכי ומנו רבנן ולבסוף בכל היהודים מד) הפיל פור הוא הגורל תנא כיון שנפל פור בחודש אדר שמח שמחה גדולה אמר נפל לי פור בירח שמת בו משה ולא היה יודע מה) שבשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד מו) ישנו עם אחד אמר רבא ליכא דידע לישנא בישא כהמן אמר ליה תא ניכלינהו אמר ליה מסתפינא מאלהיו[17] דלא ליעביד בי כדעבד בקמאי אמר ליה ישנו מן המצות אמר ליה אית בהו רבנן[18] אמר ליה עם אחד הן שמא תאמר קרחה אני עושה במלכותך מפוזרין הם בין העמים שמא תאמר אית הנאה מינייהו מפורד כפרידה זו שאינה עושה פירות ושמא תאמר איכא מדינתא מינייהו ת"ל בכל מדינות מלכותך ודתיהם שונות מכל עם דלא אכלי מינן[19] ולא נסבי מינן ולא מנסבי לן ואת דתי המלך אינם עושים דמפקי לכולא שתא בשה"י פה"י[20] ולמלך אין שוה להניחם דאכלו ושתו ומבזו ליה למלכות ואפילו נופל זבוב בכוסו של אחד מהן זורקו ושותהו ואם אדוני המלך נוגע בכוסו של אחד מהן חובטו בקרקע ואינו שותהו מז) אם על המלך טוב יכתב לאבדם ועשרת אלפים ככר כסף וגו' אמר ריש לקיש גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל לפיכך הקדים שקליהן לשקליו והיינו דתנן מח) באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים מט) ויאמר המלך להמן הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך אמר רבי אבא משל

ונטיל ארם בספל כדי שימות והן לא היו יודעין כי מרדכי מיושבי לשכת הגזית היה והיה יודע בשבעים לשון אמר לו והלא אין משמרתי ומשמרתך שוה אמר לו אני אשמור משמרתי ומשמרתך והיינו דכתיב **הכסף** נתון לך. גימטריא דהכסף עולה הע"ך[21] רמז לו שיתלה עליו[22]:

ועל הכלאים [23] **ויאמר המלך להמן הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך אמר רבי אבא משל**

אחר שברא הקב"ה רפואה למכה. להיות למשועה לישראל [אסתר ג, א]. **ונגף.** לשון מכה הוא. **נגוף ורפוא.** ואחר המכה יביא להם רפואה [ישעיה יט, כב]. **הפיל פור.** הפיל מי שהפיל ולא פירש מי ומקרא קצר הוא. **הוא הגורל.** הכתוב מפרש ומהו הפור הוא גורל הפיל הגורל בחיזה חודש יצליח [אסתר שם, ז]. **שבשבעה באדר מת.** בפ"ק דקידושין (לח.) יליפינן לה מקראי דכתיב ויבכו בני ישראל את משה בערבות מואב שלשים יום וכתיב משה עבדי מת ועתה קום עבור וכתיב כי בעוד שלשת ימים אתם עוברים את הירדן וגו' וכתיב והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון לא מהן ל"ג למפרע ממלא שבשבעה באדר מת משה ומנין שבשבעה באדר נולד שנאמר ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום וגו' מה מ"ל היום היום מלאו ימי ושנותי [סוטה יב:]. **ואת דתי המלך.** לתת מס לעבודת המלך. **אין שוה.** אין חשש כלומר אין בנא [אסתר שם, ח]. **יכתב לאבדם.** יכתב ספרים לשלוח לשרי המדינות לאבדם [שם, ט]. **משמיעין על השקלים.** שיהו ישראל מביאין תרומת שקליו בניסן דכתיב בחדשו לחדשי השנה חדש והבא לי קרבן מתרומה חדשה [מו"ק ו.]. **ועל הכלאים.** לעקור כלאי הזרעים הנכרים בין התבואה [לקמן כט:].

הגהות וציונים מ) בכת"י ובע"י נוסף אלא כיון דאתא ואמר בן רבקה אני אמרה ליה אמאי אתית א"ל וכו': נ) בכת"י ובע"י נוסף דכתיב: ג) ס"א וכי מטא ההוא יומא מעייל לה לגבך מה עשה יעקב מסר (גליון): ד) [בילקוט ובע"י ליתא] (גליון), ועיין רש"ש: ה) בכת"י נוסף הקציף עבדים: ו) בכת"י נוסף ונטיל לו ארס בספל של מים: ז) בכת"י ובע"י שלא נמצא במשמרתו. וכ"ה ישר (דק"ס), ועי' יעב"ץ ד"ה אמר לו והלא: מ) [בילקוט איתא מאי אחר] (גליון): ט) בכת"י ובע"י נוסף בתחילה נגוף ואח"כ רפוא: י) בכת"י מאלהיהן: כ) בכת"י וע"י נוסף דמיבעו עלייהו רחמי (ועי' מהרש"א): ל) יש להוסיף ולא שתי מינן, וכ"ה בדפו"י (חלופי גירסאות), וכ"ה בכת"י ובע"י (ונשמט בדפוסים בשגגה, דק"ס): מ) בכת"י ובע"י נוסף ולא יהבי כרגא למלכא: נ) נדצ"ל ואין לי: ס) [אחשורוש] (גליון): ע) ברש"י שבע"י הגירסא העיד לנו הכתוב: פ) נדצ"ל שבסוף הלילה או דצ"ל ונתבקש זה שמשמרתו בתחלת:

רבינו חננאל

אמר לו והלא אין משמרתי ומשמרתך שוה א"ל אני אשמור משמרתי ומשמרתך. פי' א"ל אני אשמור משמרתי בתחלת הלילה עד החק שאנו קבועים ואשמור עוד ממך בחצי הלילה במשמרתך ועשו כך ונתבקש במשמרתו שבתחלת[פ] הלילה. שכל השומר בתחלת הלילה כשיעמוד אחר לשמור ישן מי שכבר שמר ונמצא זה שומר שלא במשמרתו לפיכך נתבררה עליו העצה: **אין הקב"ה מכה את ישראל** עד שבורא להם רפואה שנאמר כרפאי לישראל וגו':

גליון הש"ם

גמ' שני טרסיים. עי' חולין דף מ ע"ב תד"ה מטלית: [מכת"י רש"י ד"ה בשבעה באדר וכו' שנאמר והעם וכו'. קידושין דף לח ע"א]:

ליקוטי רש"י

כי אחי אביה הוא. קרוב לאביה כמו (בראשית יג, ח) אנשים אחים אנחנו ומדרשו אם לרמאות הוא בא גם אני אחיו ברמאות ואם אדם כשר הוא גם אני בן רבקה אמותו הכשרה [בראשית כט, יב]. **עם נבר.** נאמן [תהלים יח, כז]. **ועם עקש.** עקוש ומעוקל כמו (מיכה ג, ט) ואת כל הישרה יעקשו ובלשון משנה (חולין טו.) חולדה שהיא עקומות ועקושות [דברים לב, ה]. **תתפל.** לשון נפתל ועקש ובספר תהלים (יח, כז) כתוב תתפתל [ש"ב כב, כז]. כפתיל הזה שגודלין אותו ומקיפין אותו שביבות הגדיל [דברים שם]. **מסר לה.** יעקב סימנין לרחל שתאמר לו בלילה בשכבה [רשב"ם ב"ב קכג.]. **השתא מיכספא אחתאי.** עכשיו מכלס אחותי עמדה ומסרה לה אותן סימנים [בראשית שם, כה]. **ואת דבר המלוכה לא הגיד לו.** דרך לניעות היתה בו [ש"א י, טז]. **ואם הגים דעתו וכו'.** ויגבהו ואם אסורים בזקים גבהות לבם גורם להם להיות אסורים בזקים [ו]ילכדו בחבלי עוני [זבחים קב.]. **בזקים.** שלשלאות [נחום ג, י]. **של ייסורין** וחלייס [איוב לו, ח]. **והיו מספרין.** דבריהם לפניו בלשון טרסי [אסתר ב, כב]. **ונטיל ארם בספל.** להשקותו סם המות [שם, כא]. **משמרתי ומשמרתך.** כל מנוי שהאדם ממונה עליו ומוטל עליו לעשותו קרוי משמרת בכל המקרא ובלשון משנה כמו שאמרו בנגתן ותרש (מגילה יג:) והלא אין משמרתי ומשמרתך שוה וכן משמרות כהונה ולויה [במדבר ג, ז]. **אחר שברא הקב"ה רפואה למכה.** להיות למשועה לישראל [אסתר ג, א]. **ונגף.** לשון מכה הוא. **נגוף ורפוא.** ואחר המכה יביא להם רפואה [ישעיה יט, כב]. **הפיל פור.** הפיל מי שהפיל ולא פירש מי ומקרא קצר הוא. **הוא הגורל.** הכתוב מפרש ומהו הפור הוא גורל הפיל הגורל בחיזה חודש יצליח [אסתר שם, ז]. **שבשבעה באדר מת.** בפ"ק דקידושין (לח.) יליפינן לה מקראי דכתיב ויבכו בני ישראל את משה בערבות מואב שלשים יום וכתיב משה עבדי מת ועתה קום עבור וכתיב כי בעוד שלשת ימים אתם עוברים את הירדן וגו' וכתיב והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון לא מהן ל"ג למפרע ממלא שבשבעה באדר מת משה ומנין שבשבעה באדר נולד שנאמר ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום וגו' מה מ"ל היום היום מלאו ימי ושנותי [סוטה יב:]. **ואת דתי המלך.** לתת מס לעבודת המלך. **אין שוה.** אין חשש כלומר אין בנא [אסתר שם, ח]. **יכתב לאבדם.** יכתב ספרים לשלוח לשרי המדינות לאבדם [שם, ט]. **משמיעין על השקלים.** שיהו ישראל מביאין תרומת שקליו בניסן דכתיב בחדשו לחדשי השנה חדש והבא לי קרבן מתרומה חדשה [מו"ק ו.]. **ועל הכלאים.** לעקור כלאי הזרעים הנכרים בין התבואה [לקמן כט:].

מסורת הש"ס עם הוספות

א) ב"ב דף קכג. ע"ש, ב) [זבחים דף קב. ע"ש], ג) [לעיל דף ז. ע"ש], ד) [קידושין לח. סוטה יב:], ה) שקלים ב. לקמן כט. מ"ק ו., ו) תרגום שני פרק ב פסוק ה, ז) בראשית מ ב, ח) עיין קידושין לח., ט) ועיין יבמות דף לה. ובתוס' הרא"ש, י) אסתר רבה ז כא, כ) עיין תוספות לקמן טז. ד"ה ודמי (וכו').

הגהות הב"ח

(פ) גמ' אמר לה אי רמאי הוא אחיו אנא ברמאות: (ג) שם אמר שמואל לפיכך זכה וילאת ממנו אסתר מאי היא דכתיב אין אסתר מגדת ואמר רבי אלעזר וכו' שנאמר לא יגרע מצדיק עיניו ויושיבם לנצח: (ג) רש"י ד"ה לא יגרע וכו' לשלם להן גמולן אף לימים: (ד) ד"ה הפיל פור וכו' הגורל על אדר הס"ד:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (דכתיב). תז"מ:

תורה אור השלם

א) לֹא יִגְרַע מִצַּדִּיק עֵינָיו וְאֶת מְלָכִים לַכִּסֵּא וַיֹּשִׁיבֵם לָנֶצַח וַיִּגְבָּהוּ: [איוב לו, ז]

ב) וַיַּגֵּד יַעֲקֹב לְרָחֵל כִּי אֲחִי אָבִיהָ הוּא וְכִי בֶן רִבְקָה הוּא וַתָּרָץ וַתַּגֵּד לְאָבִיהָ: [בראשית כט, יב]

ג) עִם נָבָר תִּתָּבָר וְעִם עִקֵּשׁ תִּתַּפָּל: [שמואל ב' כב, כז]

ד) וַיְהִי בַבֹּקֶר וְהִנֵּה הִוא לֵאָה וַיֹּאמֶר אֶל לָבָן מַה זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי הֲלֹא בְרָחֵל עָבַדְתִּי עִמָּךְ וְלָמָּה רִמִּיתָנִי: [בראשית כט, כה]

ה) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל דּוֹדוֹ הַגֵּד הִגִּיד לָנוּ כִּי נִמְצְאוּ הָאֲתֹנוֹת וְאֶת דְּבַר הַמְּלוּכָה לֹא הִגִּיד לוֹ אֲשֶׁר אָמַר שְׁמוּאֵל: [שמואל א' י, טז]

ו) וְאֶם אֲסוּרִים בַּזִּקִּים יִלָּכְדוּן בְּחַבְלֵי עֹנִי: [איוב לו, ח]

ז) אֵין אֶסְתֵּר מַגֶּדֶת מוֹלַדְתָּהּ וְאֶת עַמָּהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה עָלֶיהָ מָרְדֳּכָי וְאֶת מַאֲמַר מָרְדֳּכַי אֶסְתֵּר עֹשָׂה כַּאֲשֶׁר הָיְתָה בְאֹמְנָה אִתּוֹ: [אסתר ב, כ]

ח) בַּיָּמִים הָהֵם וּמָרְדֳּכַי יֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ קָצַף בִּגְתָן וָתֶרֶשׁ שְׁנֵי סָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ מִשֹּׁמְרֵי הַסַּף וַיְבַקְשׁוּ לִשְׁלֹחַ יָד בַּמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ: [אסתר ב, כא]

ט) וְשָׁם אִתָּנוּ נַעַר עִבְרִי עֶבֶד לְשַׂר הַטַּבָּחִים וַנְּסַפֶּר לוֹ וַיִּפְתָּר לָנוּ אֶת חֲלֹמֹתֵינוּ אִישׁ כַּחֲלֹמוֹ פָּתָר: [בראשית מא, יב] י) וַיִּוָּדַע הַדָּבָר לְמָרְדֳּכַי וַיֵּגֶד לְאֶסְתֵּר הַמַّלְכָּה וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר לַמֶּלֶךְ בְּשֵׁם מָרְדֳּכָי: [אסתר ב, כב] כ) וַיְבֻקַּשׁ הַדָּבָר וַיִּמָּצֵא וַיִּתָּלוּ שְׁנֵיהֶם עַל עֵץ וַיִּכָּתֵב בְּסֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: [אסתר ב, כג] ל) אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה גִּדַּל הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ אֶת הָמָן בֶּן הַמְּדָתָא הָאֲגָגִי וַיְנַשְּׂאֵהוּ וַיָּשֶׂם אֶת כִּסְאוֹ מֵעַל כָּל הַשָּׂרִים אֲשֶׁר אִתּוֹ: [אסתר ג, א] מא) כָּרְפָאִי לְיִשְׂרָאֵל וְנִגְלָה עֲוֹן אֶפְרַיִם וְרָעוֹת שֹׁמְרוֹן כִּי פָעֲלוּ שָׁקֶר וְגַנָּב יָבוֹא פָּשַׁט גְּדוּד בַּחוּץ: [הושע ז, א] מב) וְנָגַף יְיָ אֶת מִצְרַיִם נָגֹף וְרָפוֹא וְשָׁבוּ עַד יְיָ וְנֶעְתַּר לָהֶם וּרְפָאָם: [ישעיה יט, כב] מג) וַיָּבֶז בְּעֵינָיו לִשְׁלֹחַ יָד בְּמָרְדֳּכַי לְבַדּוֹ כִּי הִגִּידוּ לוֹ אֶת עַם מָרְדֳּכָי וַיְבַקֵּשׁ הָמָן לְהַשְׁמִיד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל מַלְכוּת אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ עַם מָרְדֳּכָי: [אסתר ג, ו] מד) בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן הוּא חֹדֶשׁ נִיסָן בִּשְׁנַת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה לַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הִפִּיל פּוּר הוּא הַגּוֹרָל לִפְנֵי הָמָן מִיּוֹם לְיוֹם וּמֵחֹדֶשׁ לְחֹדֶשׁ שְׁנֵים עָשָׂר הוּא חֹדֶשׁ אֲדָר: [אסתר ג, ז] מה) וַיֹּאמֶר הָמָן לַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ יֶשְׁנוֹ עַם אֶחָד מְפֻזָּר וּמְפֹרָד בֵּין הָעַמִּים בְּכָל מְדִינוֹת מַלְכוּתֶךָ וְדָתֵיהֶם שֹׁנוֹת מִכָּל עָם וְאֶת דָּתֵי הַמֶּלֶךְ אֵינָם עֹשִׂים וְלַמֶּלֶךְ אֵין שָׁוֶה לְהַנִּיחָם: [אסתר ג, ח] מו) אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב יִכָּתֵב לְאַבְּדָם וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים כִּכַּר כֶּסֶף אֶשְׁקוֹל עַל יְדֵי עֹשֵׂי הַמְّלָאכָה לְהָבִיא אֶל גִּנְזֵי הַמֶּלֶךְ: [אסתר ג, ט] מז) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהָמָן הַכֶּסֶף נָתוּן לָךְ וְהָעָם לַעֲשׂוֹת בּוֹ כַּטּוֹב בְּעֵינֶיךָ: [אסתר ג, יא]